

DENGUE, CHICUNGUNYA, MICROCEFÀLIA I DONS: CLAMOR ECOLÒGIC

IVONE GEBARA

Recife (Pernambuco), el Brasil

La destrucció del nostre “cos major” està en íntima relació amb la destrucció de cossos individuals i col·lectius. Aquesta afirmació, sense haver descobert la sopa d'all, s'està reactualitzant al Brasil no tan sols a través de l'anomenat desastre de Mariana (a Minas Gerais), on el fang tòxic desbordat de les preses va assolir diferents ciutats i va arribar fins al mar. Recentment estem convivint amb la preocupació per les malalties provocades pel mosquit *Aedes Aegypti*. Entre aquestes malalties destaco la microcefàlia, constatada en molts nadons, sobretot de les àrees pobres del nord-est del Brasil. El nombre d'afectats és esgarriador i sembla créixer cada dia.

Una observació atenta ens pot dur a constatar que, de forma imperceptible als ulls de molta gent, les dones han sigut considerades transmissores del desenvolupament de les noves plagues que ens afecten. Més ben dit: molt sovint se'ls ha atribuït la responsabilitat de tenir cura dels nens petits, dels malalts i fins i tot de la interrupció de la propagació de les malalties a través del combat contra el mosquit. Intentem imaginar-nos alguns escenaris abans de concedir credibilitat a aquesta afirmació provinent d'una mirada personal sobre certes àrees perifèriques brasileres.

La senyora Concepció cultiva diverses espècies de flors en testos, al voltant de la paret forana de casa seva. Gairebé cada setmana rep la inspecció i amonestació per part dels agents de la salut pública, que es queixen dels testos i encara ruixen amb insecticida les plantes i les flors. No hi han trobat mai les larves del perillós mosquit, però s'entesten a examinar els testos i a repetir els seus advertiments. Els agents, però, curiosament, no van pas ni al comerç de la cantonada on venen i arreglen pneumàtics, ni al bar del costat, ni tan sols al dipòsit d'aigua mineral que hi ha al mateix carrer, per veure si hi ha alguna larva en alguna garrafa buida d'aigua, en un pneumàtic o en un recipient de llauna qualsevol...

La Luiza tenia pensat quedar-se embarassada

aquest semestre, per tal de tenir el seu fill per Nadal. El metge del Centre d'Atenció Primària li va dir que esperés un any perquè pogués ser vacunada, ja que les dones estaven tenint fills amb microcefàlia. Estava provat que eren les dones, quan eren picades pel mosquit, tenien fills o filles amb microcefàlia. La sospita requeia fins i tot sobre la llet materna, tan important per a la salut del nadó, però perillosa si s'infectava amb el virus del Zika. La solució és senzilla i tot depenia d'ella. Ara bé, ¿i si fos l'home que transmetés el virus del Zika a través del semen o de la saliva? Res o gairebé res s'ha dit sobre aquesta hipòtesi, tot i les sospites a partir d'estudis de laboratoris europeus...

¿Què es pot dir de les acusacions contra les dones que viuen a la Rua das Ninfas, un barri perifèric i perdut, absent fins i tot dels mapes de la ciutat... Allà el servei de recollida d'escombraries és quasi inexistent, i les dones estan obligades a posar les escombraries en un dipòsit improvisat que s'omple d'aigua quan plou, amb la qual cosa es converteix en un niu de mosques i mosquits. És per aquest motiu que són “acusades” de propagadores del virus, tot eximint de responsabilitat els homes de la casa i els polítics, que comencen a “arreglar la teulada quan la pluja ja ha inundat la ciutat”. Fins i tot la propaganda de prevenció del Ministeri de la Salut per al carnaval d'aquest any s'ha fet també a través d'una “marchinha”, que convida les dones a no treure l'ull dels testos i els recipients de llauna...

No vull tenir cap obsessió feminista ni mirar les coses sense els matisos, diferències i variacions de la vida. Només vull mirar, observar el que salta a la vista i preguntar per què, potser sense adonar-nos-en, es culpabilitza sobretot les dones pel fet de quedar-se embarassades, de tenir fills i d'embrutar el medi on el mosquit prolifera. No tan sols això: en casos de malaltia, i especialment de microcefàlia, són elles les que han de buscar recursos per cuidar del nadó a les cues dels centres de salut i hospitals públics. I el cas és que no es tracta de dones

qualsevol, sinó de les més pobres i de les que viuen en les zones més depauperades del país.

Em fa l'efecte que la primera reacció emocional d'alguns lectors serà: "tu veus coses que no existeixen", o bé "no és ben bé així...". És possible, però no costa gens parar atenció en el dia a dia i aguditzar la nostra sensibilitat.

A la *Laudato si*, el Papa Francesc diu que "tot està interconnectat. Si l'ésser humà es declara deslligat de la realitat i es constitueix com a dominador absolut, s'ensorra la pròpia base de la seva existència..." Dir que tot està interconnectat és una afirmació d'una seriositat i profunditat que encara no arribem a capir. No aconseguim acceptar, per exemple, les nostres responsabilitats envers el que ens envolta. En canvi, transferim a les dones la responsabilitat de netejar el món que s'ha embrutat. I la d'oferir bon menjar, la d'oferir salut als nounats i la d'evitar que neixin fills malalts. I les acusem quan les coses fugen del nostre control idealment establert.

Si tot està interconnectat, també hi ha "una relació íntima entre els pobres i la fragilitat del planeta", i una relació íntima entre la responsabilitat dels homes i la de les dones a l'hora de cuidar de la vida de cada dia. Aquesta relació, interconnexió i interdependència és gairebé sempre oblidada. No és una qüestió menor. Acostumats a una determinada divisió del treball, no ens imaginem que podria ser diferent. Acostumats a la producció de les més diverses tecnologies i a l'excés d'embalatges per als aliments, a la introducció de conservants, edulcorants i altres productes químics (fins i tot a la producció d'artefactes de tota mena per a la indústria i el comerç), els homes no han creat articles efectius per a la neteja de la "brutícia" que produeixen. No tenen en compte les escombraries quan produeixen productes de neteja. Han relegat aquesta tasca al món domèstic, és a dir, al món considerat menys important. Un món que no dóna prou diners, el món del manteniment de la llar i de l'espai liderat per les dones. Aquesta tan poca visibilitat més enllà d'allò que és útil per al consum i a una economia de coses d'usar i tirar.

Els homes fabriquen els productes de neteja,

els plàstics que els contenen, els embalatges, les propagandes, i no pensen que allò que sembla que netegi, en realitat el que fa és embrutar. Neteja i embruta la casa, sobretot la dels pobres, en la mesura en què els grans abocadors es construeixen en terrenys a prop dels habitatges dels més vulnerables. El que es produeix per netejar produeix igualment gasos tòxics que acaben per afectar la salut dels més pobres, dels que treballen amb la neteja, sobretot les dones la feina de les quals encara és majoritàriament en aquesta àrea. La necessitat d'aigua potable també ha passat a ser un problema femení, sobretot en els llocs més necessitats. ¿Qui pensa en l'aigua per beure, dutxar els fills i rentar la roba?

Mirant d'evitar qualsevol fonamentalisme feminista us convido a mirar la feminització no tan sols de la pobresa, sinó la percepció de la feminització dels efectes nefastos dels impactes ambientals. La destrucció de la biodiversitat, la comercialització de l'aigua i l'afavoriment dels negocis agrícoles cap a l'exportació, han provocat efectes perniciosos per a moltes vides i sobrecarregat la d'un munt de dones en el seu dia a dia contra el creixent deteriorament de la qualitat de vida de les persones.

El capitalisme individualista en què vivim, la recerca de l'estar bé només amb un mateix no permet que gaires persones sentin en la seva pell els danys que el projecte econòmic i social que nosaltres ens imposen ve provocant o accentuant. La proliferació del dengue, la chicungunya, la microcefàlia (per esmentar només les malalties amb més ressò als mitjans de comunicació del nostre país i del món), són en part conseqüència d'aquesta postura.

Intentar sortir de la zona de confort. Mirar el món des d'una altra perspectiva, un altre sexe, un altre gènere o transgènere, una altra classe, una altra ètnia, una altra edat... Obrir-se a d'altres interpretacions del món i de la vida. Acollir el que és diferent de mi, el que em convida a escoltar una altra llengua, a tastar un altre menjar, a sentir altres cançons, a sospesar altres raons, a plantar altres flors... Coses tan senzilles com aquestes obren el camí per sortir de la crisi ecològica i repensar els nous sentits del Bé Comú.

